

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Autorský zákon při torbě učebních materiálů

Název projektu: Sdílím, sdílíš, sdílíme – aneb využití ICT pro efektivnější výuku
Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.00/51.0039

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V dřívějších časech si učitel ve třídě vystačil s tabulí, křídou a učebnicí. Trendy se ale mění a pedagogové buď ruku v ruce se stále se zdokonalujícími technologiemi svůj styl výuky inovují, nebo jsou přinejmenším okolnostmi (vedením školy, rodiči či samotnými žáky) k modernímu stylu výuky nasměrováváni.

Tak se může stát, že nám najednou dosud používané materiály nestačí a vyhledáváme další zdroje informací nejen pro sebe, ale také pro své žáky. Někteří jdou ještě dál a stávají se tak například autory vlastních výukových materiálů.

V obou těchto případech je jistě dobré se orientovat alespoň v základních pojmech autorského zákona.

CO JE TO AUTORSKÝ ZÁKON?

Autorský zákon spadá do soukromého práva a upravuje práva autora k autorskému dílu. Oficiálně je nazýván jako **zákon č. 121/2000 Sb.**, o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Ony změny byly prováděny dalšími zákony, vyhláškami či dodatky, a to v letech 2005 – 2012. Poslední novelou je předpis č. 64/2014 Sb.

Opatrnosti není nikdy dost, proto se pojďme pokusit vysvětlit si alespoň základní pojmy a nahlédnout tak pod pokličku autorství, spoluautorství, zaměstnaneckému či školnímu dílu.

[Úplné znění zákona č. 121/2000 Sb. k datu 1.5.2014 je ke stažení např. na webových stránkách Ministerstva kultury ČR.](#)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Souborným dílem je sborník, tedy např. časopis, encyklopedie, antologie, pásmo, výstava nebo jiný soubor nezávislých děl (§2 odst. 5 autorského zákona).

❖ školní dílo

Licence: [CC0 Public Domain / FAQ](#)

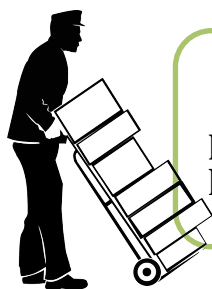
Volné pro komerční užití / Není nutné uvádět zdroj

Školní dílo je dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení.

Majitelem práv je v tomto případě autor, tedy žák či student.

❖ zaměstnanecké dílo

Zaměstnanecké dílo je dílo vytvořené zaměstnancem ke splnění povinností vyplývajících z pracovněprávního či služebního vztahu k zaměstnavateli.

Licence: [CC0 Public Domain / FAQ](#)

Volné pro komerční užití / Není nutné uvádět zdroj

Oprávnění k výkonu práv zaměstnaneckého díla nese zaměstnavatel*. Autor má za jistých podmínek právo požádat zaměstnavatele o udělení licence k užití díla.

KDE TAKOVÉ DÍLO VZÍT?

❖ vlastní materiály

Nejjednodušším způsobem je pro nás užití vlastních materiálů. Úplně se tak vyhneme licencování, což jistě přináší rychlejší práci a méně starostí se správností užití a citování díla. Při tvoření vlastních materiálů nám může být výborným pomocníkem např. iPad.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

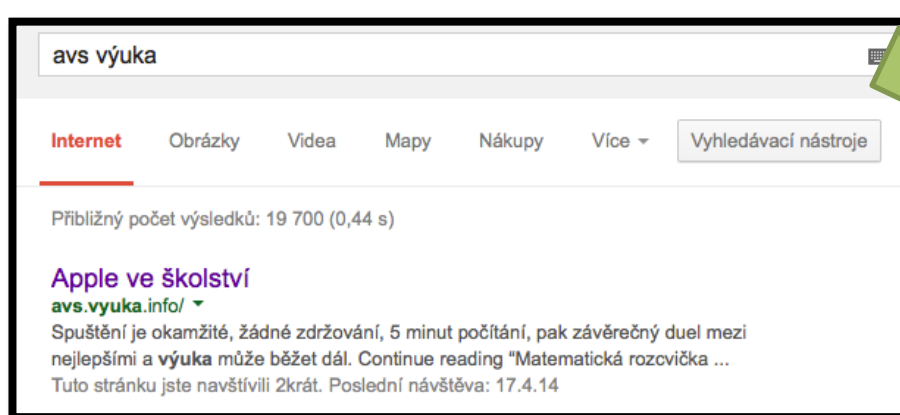
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pořizování vlastních fotografií či nahrávání a úprava vlastních videí je díky němu velmi jednoduchá a především rychlá.

*Autor se stává majitelem práv až v případě úmrtí či zániku zaměstnavatele.

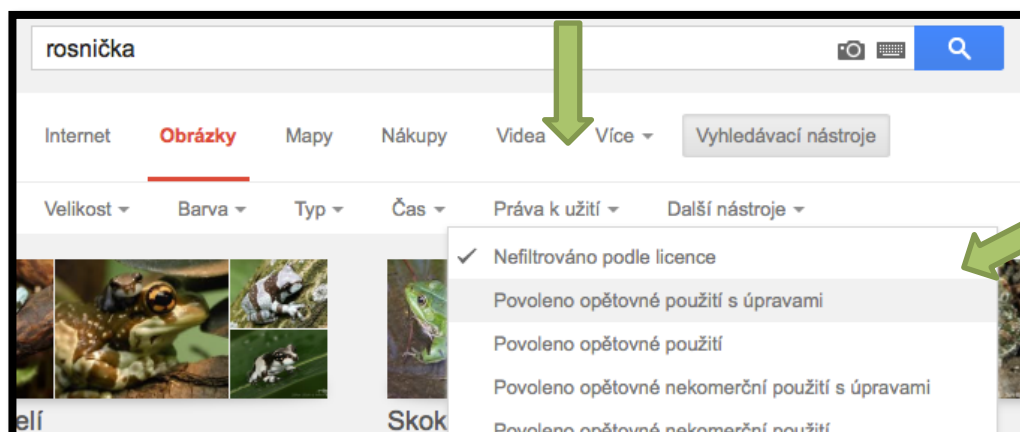
❖ GOOGLE a využití vyhledávacích nástrojů

Vyhledávač Google (www.google.com nebo www.google.cz) dovolují využít tzv. Vyhledávací nástroje.

z webu Google.cz

Při vyhledávání obrázků či fotografií, které bychom rádi ve svých učebních materiálech využili, je to velmi rychlý a efektivní pomocník. V nabídce Vyhledávacích nástrojů stačí zvolit Práva k užití a možnost „Povoleno opětovné použití s úpravami“. Vyhledávač pak sám nabídne obrázky, u kterých autor tuto možnost povolil.

z webu Google.cz

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

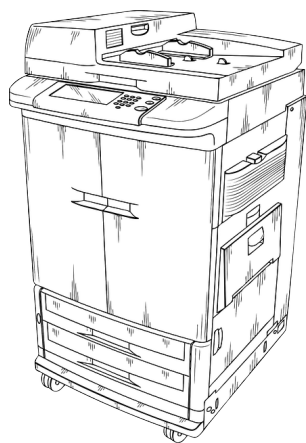
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Svolení autora

Nejednou nastane situace, kdy objevíte přesně ten obrázek, který do svého materiálu potřebujete, ten ale volná práva k užití nemá. Neznamená to ovšem, že byste ho použít nemohli. Jednoduše vyhledejte, kdo je autorem tohoto obrázku, a nebojte se ho oslovit s prosbou o možnost užití obrázku. Jeho případný souhlas je pak dobré pro všechny případy písemně zálohovat.

AUTORSKÝ ZÁKON Z POHLEDU ŠKOLY

Licence: CC0 Public Domain / FAQ
Volné pro komerční užití / Není nutné uvádět zdroj

Kopírování či jiné využívání autorského díla jiné osoby upravuje pro školu tzv. Knihovní licence. Ta například dovoluje škole kopírování materiálů (učebnic, pracovních sešitů, obrázků) pro své archivní či konzervační potřeby.

Pro účely výzkumu či studia může pak škola vytvářet kopie děl z vlastních sbírek, a to prostřednictvím technických zařízení, umístěných v objektu školy. Kopie díla pak může bez porušení autorského zákona poskytnout i žákům, pokud ovšem zamezí možnosti dále toto dílo množit a šířit. (V žádném případě ale kopie nesmí sloužit k obchodním ani hospodářským účelům.)

Existuje také možnost sdílení v rámci uzavřené školní skupiny. Řešením by mohlo být např. využití cloudové služby **Dropbox**. Aplikaci je možné nainstalovat do školních zařízení. K obsahu jednotlivých složek budou mít žáci (i učitelé) přístup pouze na školních zařízeních, tedy v objektu školy.

Určitě ale není dovoleno šířit tato díla na internetu, nechávat je volně ke stažení, popřípadě šířit mezi veřejnost jejich tištěnou podobu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

TVORBA VLASTNÍCH MATERIÁLŮ

Už jsme mluvili o tom, že při tvorbě vlastního díla je nejvýhodnější **využít vlastní materiály**, tedy fotografie či videa, jejichž autory jste vy. Není nic jednoduššího, než natočit či nafotit vlastní pokus, nebo vyrazit do terénu a získat tak materiály, jejichž autorství připadá přímo vám.

Licence: [CC0 Public Domain](#) / [FAQ](#)

Volné pro komerční užití / Není nutné uvádět zdroj

Ne všechny obrázky můžeme ale sami zaznamenat, nemáme-li cestu do Londýna, jen těžko budeme autory fotografie Big Benu. Podobně asi s velmi malou pravděpodobností vyfotíme karneval v Brazílii, nemluvě o fotografiích slavných osobností. Pak existuje několik možností, jak takovou fotografii bez porušení autorského zákona použít.

❖ získáte souhlas autora fotografie či jiného díla

Zde platí, že pokud je autor naživu a je vlastníkem práv k užití (mluvili jsme už např. o zaměstnaneckém díle), pokuste se **oslovit** přímo jeho. Ať už e-mailem nebo telefonicky či osobně. Vždy je ale dobré mít autorovo

svolení k užití díla písemně doložené.

Ještě **70 let po autorově smrti** (či smrti posledního ze spoluautorů) jsou práva k užití autorského díla vázána licencí. Po uplynutí

této doby je dílo od licencí osvobozeno, můžeme ho tedy využít

volně, ale nesmíme zapomenout uvést jméno autora a zajistit, aby při jeho užití nebyla hodnota tohoto díla nijak snižována.

BUSCH, Denise.
DeviantArt [online].
[cit. 20.9.2014].
Dostupný na WWW:
<http://goo.gl/zRgzEH>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

❖ použijte fotografii či jiné dílo s volnou licencí

Mluvili jsme o možnosti využít vyhledávač Google a s pomocí Vyhledávacích nástrojů najít pouze fotografie, jejichž autoři povolili opětovné užití díla s možností úprav. Vždycky a za každých okolností je ale nutné uvést autora díla a řídit se normami pro správné citování.

"citace"
"citace"
"citovaný text"

JAK NA CITACE

V případě jakéhokoli užití díla jiného autora je vždy nutné správně **citovat**, tedy uvést autora a několik dalších důležitých informací. Součástí uveřejnění díla pak v místě jeho užití musí být současně i správná citace. **Uvést zdroj** užitého díla pouze v konečném shrnutí vlastního materiálu nemusí odpovídat některým právním formulacím. Je tedy důležité pracovat obezřetně a pečlivě. Odborníci tvrdí, že už uskupení deseti slov může být považováno za autorské dílo.

Chceme-li užít dílo např. na internetu, je důležité zvážit jeho rozsah. Do autorského práva nezasahujeme, pokud do svého materiálu užijeme „v odůvodněné míře **výňatky** ze zveřejněných děl jiných autorů“. Rozsah těchto výňatků zákon dále nedefinuje.

HEWHOEE. DeviantArt [online]. [cit. 20.9.2014]. Dostupný na WWW: <http://goo.gl/XZv8UV>

Citace dokumentů a bibliografické odkazy definuje norma ČSN ISO 690 (01 0197), platná od 1.4.2011, citace elektronických dokumentů pak norma ČSN ISO 690-2. Ke správnému citování užitého díla dnes velmi dobře slouží webové stránky, které uživatele jednoduše navedou k vložení důležitých a potřebných informací a výslednou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

sami vygenerují. Spolehlivý **generátor citací** je dostupný např. na generator.citace.com. Další a podrobnější informace o citacích jsou pak dostupné na webu www.citace.com, případně na webové adrese <http://knihovna.cvut.cz/studium/jak-psat-vskp/doporuceni/jak-citovat/>.

NENÍ LICENCE JAKO LICENCE

Mluvili jsme o vyhledávání fotografií na webu, které mají jakousi „volnou licenci“. Mluvíme tu o licenci typu Creative commons. Ta má sama o sobě ale několik různých variant, proto se na jednotlivé možnosti podíváme podrobně.

CREATIVE COMMONS (zkráceně CC)

Jde o jakási licenční schémata, podle kterých se může každý autor rozhodnout, za jakých podmínek zveřejní své dílo a dá ho tak k dispozici ostatním. Oproti jiným typům licencí přináší výhodu v podobě možnosti kombinací několika jednoduše formulovaných „práv“.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jednotlivé možnosti CC:

❖ CC BY (Attribution) klade povinnost uvést autora

Pokud je dílo pod licenci s tímto parametrem, můžete ho dále šířit, upravovat či vylepšovat dle svých potřeb, a to i komerčně. Musíte ale **přímo u něj¹ uvést autora původního díla**. Jde o nejvolnější licenci ze všech nabízených možností.

❖ CC SA (Share Alike) klade povinnost zachovat licenci

Jde o licenci, která stejně jako CC BY dovoluje užít dílo (i ke komerčním účelům) a nadále ho šířit, upravovat a vylepšovat. To vše ale pod podmínkou zachování licence CC SA (CC BY SA). Jde o licenci, kterou používají i díla uveřejňovaná na Wikipedii.

BUCHANAN, Matt. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 20.9.2014]. Dostupný na WWW: <http://goo.gl/jtp6HF>

Představte si tedy, že píšete článek, do kterého vyhledáte fotografii pod licenci CC BY SA. Pokud v článku fotografii použijete, musíte celé své dílo bez výjimky (tedy celý článek) vydat také pod licenci CC BY SA.

❖ CC ND (No Derivatives) neumožňuje zásah do díla

¹ V případě neuvedení autora přímo u díla de facto využíváte dílo nelegálně (platí i pro ostatní podmínky). Uvedení autora přitom ještě nezaručuje pravdivost takové informace a je třeba být nanejvýš opatrný. Pokud proto máte sebemenší pochybení o autorství, je vhodné jej ověřit.

² Nekomerční použití může být chápáno tak, že dílo nebude použito k účelům marketingu. Na internetu se tím mohou myslet

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V jistém smyslu přísnější je licence CC ND. Fotografie pod licencí CC BY ND do svého článku můžete užít (i ke komerčním účelům) v případě, že ji nebudete jakkoliv upravovat. Takovou úpravou se může myslet třeba fotomontáž

nebo použití jakéhokoliv efektu. Poměrně užitečné může být toto právě u výše zmíněných textů, jejich význam by se mohl změnit a vrhnout na původního autora, má-li být uveden, špatné světlo. (Využívají ji např. autoři některých divadelních her, kteří si tím zajistí, že jejich dílo nebude při divadelním zpracování takzvaně „seškrtáno“.)

❖ CC NC (Non-commercial) dovoluje užít dílo nekomerčně

Nejpřísnější (v kombinaci CC BY-NC-ND) a možná také nejrozsáhlejší typ citace je CC NC. Autor s touto licencí dovoluje ostatním své dílo užít pouze nekomerčně. Určit ale, v jakém případě jde o nekomerční použití, je někdy velmi obtížné.

Pokud takové dílo například umístíte na své „nekomerční“ webové stránky, už byste na nich neměli mít žádnou reklamu², ani nabízet žádné služby.

Jakmile se na webových stránkách objeví reklama typicky sponzorující provoz takového webu, je již použití díla označeného jako CC NC sporné a jeho použití se proto nedoporučuje.

Jak již bylo uvedeno, jednotlivé typy licencí můžeme vzájemně kombinovat. Může se tak vyskytnout následujících **6 typů CC licencí**: CC BY, CC BY-SA, CC BY-ND, CC BY-NC, CC BY-NC-SA a CC BY-NC-ND. Podrobněji se o licencích dočtete např. na webových stránkách <http://creativecommons.org/licenses/>.

² Nekomerční použití může být chápáno tak, že dílo nebude použito k účelům marketingu. Na internetu se tím mohou myslet bannery nebo obrázky ilustrující prodávané zboží. V tištěné podobě lze jako příklady uvést například billboardy nebo tištěnou inzerci. V českém zákoně však takové chápání nekomerčního využití nemá oporu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Není-li uvedeno jinak, jsou všechny obrázky použité v tomto díle autorským dílem lektorského týmu projektu „Sdílím, sdílíš, sdílíme“ pod licencí CC BY. Pro zobrazení licenčních podmínek navštivte <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Jste-li autorem díla, které chcete licencí Creative commons opatřit, možná vám přijde vhod internetová adresa <http://creativecommons.org/choose/>, kde si podle jednoduchých pokynů vyberete tu „správnou“ licenci.

Další informace o volných licencích a užití obrázků v rámci DUMů sepsala např. Pavlína Hublová na stránky dostupné z odkazu <http://goo.gl/8ZVvc9>.
